

Právní normy

Pojem

- státem vydávané nebo uznané a jím chráněná obecně závazné /obecné/ pravidlo chování, zakládající práva nebo právní povinnosti pro účastníky společenských vztahů určitého druhu, které je státem vynutitelné.

Základní rysy

- státně - mocenský charakter
- obecné pravidlo /model, šablona, vzor/
- abstraktní, obecný charakter pravidla
- východiskový prvek systému práva
- je státně - mocenský předpis
- je svým obsahem i konkrétní

Specializace práva - dělba práce mezi právními normami

- **diferenciace /předmětná a funkční/**
- **konkretizace /detailizace obsahu/**
- **integrace /zobecňování, právní institut/**

Definiční znaky norem

Materiální

1. Normativnost
2. Všeobecná /právní/
závaznost
3. Obecnost
4. Státní donucení
/vynutitelnost/

Formální

1. Pravomoc
2. Forma /určitost,
písemnost/

Právní normativní akt x právní předpis x právní norma

- jeden předpis obsahuje více pr. norem
- jedna norma je obsažena ve více předpisech
- předpis obsahuje jednu pr. normu
- předpis obsahuje nenormativní části

Struktura právní normy

- 1) *Hypotéza* - předpoklady, podmínky dispozice
- 2) *Dispozice* - vlastní pravidlo chování
- 3) *Sankce* - nepříznivý následek

Logická struktura právní normy

• $\Rightarrow$ H
 $\Rightarrow$ JESTLIŽE

$\Rightarrow$ D
 $\Rightarrow$ PAK

$\Rightarrow$ S
 $\Rightarrow$ JINAK

Hypotéza

- stanovuje podmínky
- obsahuje adresáty normy, objekty, kterých se týká, časovou působnost a právní skutečnosti

Dispozice

- vlastní pravidlo chování normy
- z hlediska normotvůrce – příkaz, zákaz, dovolení
- z hlediska adresáta – oprávnění, povinnost
- nesmí chybět – v trestním právu splývá s hypotézou

Sankce

- při porušení dispozice
- nepříznivé důsledky – újma, postih

H

Jestliže právnická osoba prodá věc

D

⇒ pak musí být bez vad

S

⇒ jinak musí poskytnout slevu

Jednotlivé typy struktury

- 1) jednočlenná → D
- 2) dvoučlenná → H + D nebo D + S
- 3) trojčlenná → H + D + S
- 4) čtyřčlenná → H + D + D' + S
- 5) normové komplexy

Dle strukturních prvků rozlišujeme:

- Podmíněné právní normy – obsahují hypotézu
- Nepodmíněné právní normy - neobsahují

- Perfektní právní normy – obsahují sankci
- Imperfektní právní normy - neobsahují

Typy struktury

1) Nepodmíněné právní normy imperfektní

2) Podmíněné	PN	imperfektní
Nepodmíněné	PN	perfektní

3) Podmíněné PN perfektní

4) Podmíněné /s negací D/ perfektní

Vně stojící

5) Normové komplexy (složitě normy)

H

Právní úkon

D

musí být učiněn svobodně a vážně, určitě a srozumitelně,

S

jinak je neplatný.

Příklady struktury

- nepodmíněné právní normy imperfektní

- chybí hypotéza a sankce

Čl. 13 Ústavy ČR

Hlavním městem České republiky je Praha.

- nepodmíněné právní normy perfektní

- chybí hypotéza

Vlastnoruční závěť musí být vlastní rukou napsána a podepsána, jinak je neplatná.

Příklad struktury

- podmíněné právní normy imperfektní

- chybí sankce

Pokud je účastníkem občanskoprávních vztahů stát, je právnickou osobou.

- podmíněné právní normy perfektní

- nechybí nic

Byla-li ve smlouvě stanovena přesná doba plnění a ze smlouvy nebo z povahy věci vyplývá, že na opožděném plnění nemůže mít věřitel zájem, musí věřitel oznámit dlužníkovi bez zbytečného odkladu, že na plnění trvá; jestliže tak neučiní, smlouva se od počátku ruší.

Druhy hypotéz, dispozic, sankcí

1) Dle obecnosti dikce formulace

- **relativně abstraktní**,²³
  - dosažení širší obecnosti
  - použití tzv. neurčitých pojmů („dobré mravy, poctivý obchodní styk“...)
- **relativně konkrétní**
  - relativně vysoká míra konkrétnosti
  - vysoká míra právní jistoty

Typy D

2) Dle *alternativnosti* nebo *kumulativnosti* formulace

- **alternativní**, ²⁴

- umožňuje výběr jedné z několika možností
- nejčastěji vyjadřovány spojkami „nebo“, „anebo“, „či“

- **kumulativní**

- nutnost splnit všechny podmínky obsažené v daném pravidlu
- nejčastěji vyjadřovány spojkami „a“, „i“, „rovněž“, „jakož“

Druhy D

3) Dle úplnosti či neúplnosti formulace

- **taxativní, úplné, enumerativní / x jednoznačné/**²⁵
- obsahují úplný, doslovný výčet podmínek k naplnění normy

- **demonstrativní, příkladné** ²⁶
  - stanoví obecně podmínky a dále příkladné výčty podmínek, čímž tvoří škálu možností posuzování
  - často se vyskytují obraty „například“, „podobně“ „zejména“

Druhy

4) Dle konkrétnosti spol. určení

- **určené**
- **neurčené**

• 5) Dle vyjádření dispozice

- **prosté**
- **popisné**

SCHÉMA STRUKTURY PRÁVNÍ NORMY, TYPY HYPOTÉZ, DISPOZIC A SANKCÍ

Logická struktura -1. hypotéza

určená – neurčená

→ 2. dispozice

relativně abstraktní x relativně konkrétní
prosté x popisné
demonstrativní x taxativní
alternativní x jednoznačné
obecné x kasuistické

→ 3. sankce

absolutně určená
relativně určená
neurčená

Následující příklady jsou vybrány
z již neúčinných právních předpisů,
zejména zák. č.40/1964 Sb.,
občanský zákoník

R. Konkrétní 18

§ 460 Dědictví se nabývá smrtí zůstavitele.

§ 461 (1) Dědí se ze zákona, ze závěti nebo z obou těchto důvodů.

§ 462 Dědictví, jehož nenabude žádný dědic, připadne státu.

R. Abstraktní 18

§ 450 Z důvodů zvláštního zřetele hodných soud náhradu škody přiměřeně sníží. Vezme přitom zřetel zejména k tomu, jak ke škodě došlo, jakož i k osobním a majetkovým poměrům fyzické osoby, která ji způsobila; přihlédne přitom také k poměrům fyzické osoby, která byla poškozena. Snížení nelze provést, jde-li o škodu způsobenou úmyslně.

§ 702 (2) Soud může v případech zvláštního zřetele hodných na návrh společného nájemce zrušit právo společného nájmu bytu, vznikne-li jím nezaviněný stav, který brání společnému užívání bytu společnými nájemci. Zároveň určí, který ze společných nájemců nebo kteří z nich, budou byt dále užívat.

(1) Dojde-li mezi společnými nájemci k neshodě o právech a povinnostech vyplývajících ze společného nájmu bytu, rozhodne na návrh některého z nich soud.

Alternativní ad 19

§ 476 (1) Zůstavitel může závěť buď napsat vlastní rukou, nebo ji zřídit v jiné písemné formě za účasti svědků nebo ve formě notářského zápisu.

Kumulativní + Jednoznačná

§ 476a Vlastnoruční závěť musí být vlastní rukou napsána a podepsána, jinak je neplatná.

§ 475a Nedědí-li žádný dědic ve třetí skupině, ve čtvrté skupině dědí stejným dílem prarodiče zůstavitele a nedědí-li žádný z nich, dědí stejným dílem jejich děti.

§ 33a (1) Zmocněnec je oprávněn udělit plnou moc jiné osobě, aby místo něho jednala za zmocnitele

- a) je-li výslovně oprávněn podle plné moci udělit plnou moc jiné osobě,
- b) je-li zmocněncem právnická osoba.

- **taxativní, úplné, enumerativní** 20
- **§ 287 OZ**
- (1) Nepodají-li zúčastněné spolky návrh na zápis fúze do šesti měsíců ode dne, kdy byla smlouva o fúzi uzavřena, může ten ze zúčastněných spolků, který byl připraven návrh podat, od smlouvy o fúzi odstoupit. Odstoupí-li od smlouvy i jen jedna strana, zaniká tím závazek všech stran založený smlouvou.
- (2) Nepodají-li zúčastněné spolky návrh na zápis fúze do jednoho roku ode dne, kdy byla smlouva o fúzi uzavřena, platí, že od smlouvy odstoupily všechny zúčastněné spolky.
- (3) Společně a nerozdílně se spolkem, který způsobil, že návrh na zápis fúze nebyl podán včas, nahradí ostatním spolkům škodu z toho vzniklou členové jeho statutárního orgánu vyjma těch, kteří prokáží, že vyvinuli dostatečné úsilí, aby návrh byl podán včas.

Druhy D

- **demonstrativní, příkladné** 20
- § 311 OZ
- (1) Při založení nadace pořízením pro případ smrti se do nadace vnáší vklad povoláním nadace za dědice nebo nařízením odkazu. V takovém případě nabývá založení nadace účinnosti smrtí zůstavitele.
(2) Je-li nadační listina obsažena v pořízení pro případ smrti, obsahuje alespoň
  - a) název nadace,
  - b) vymezení účelu, pro který se nadace zakládá,
  - c) údaj o výši vkladu,
  - d) údaj o výši nadačního kapitálu a
  - e) podmínky pro poskytování nadačních příspěvků, případně okruh osob, jimž je lze poskytnout, anebo určení, že tyto náležitosti stanoví statut nadace.

DRUHY NOREM

I. Klasická struktura

II. Neklasická struktura

ad I.

1) dle prvků struktury právní normy

a) nepodmíněné perfektní

b) nepodmíněné imperfektní

c) podmíněné perfektní

d) podmíněné imperfektní

2) podle způsobu vymezení pravidla chování

- a) příkazující (§§ 458,518 obč. zák.) ²³
- b) zakazující (§§456,466)
- c) opravňující – permisivní (§§ 29,463) ²⁴
- d) doporučující
- e) teleologické

3) podle stupně závaznosti

- a) kogentní – kategorické - enumerativní (§461 a §479) ²⁴
- b) dispozitivní (§507 a §545) ²⁵

4) podle obecnosti normy

- a) obecné – generální - abstraktní
- b) speciální

5) podle použité legislativní techniky

- a) taxativní
- b) demonstrativní
- c) Blanketové ²⁶
- d) odkazující ²⁷

6) podle právní síly

a) *absolutně chápané*

- ❖ nejvyšší
- ❖ vyšší
- ❖ nižší

b) relativně chápané

- ❖ *primární /zákonné právní normativní akty/*
- ❖ *sekundární /podzákonné/*

7) podle ostatních kriterií

- a) materiální
- b) procesní
- c) definiční (§ 115 a násl.)²⁵
- d) operativní
- e) deklaratorní
- f) zmocňující
- g) teritoriálního působení
- h) kolizní
- ch) autonomní a heteronomní

ad II.) *Neklasická struktura právní normy*

1) kolizní normy

- rozsah
- navázání

2) teleologické – cílové - finální normy

- zvláštní typ - technické normy

- **§ 127 (1)** Vlastník věci se musí zdržet všeho, čím by nad míru přiměřenou poměrům obtěžoval jiného nebo čím by vážně ohrožoval výkon jeho práv. Proto zejména nesmí ohrozit sousedovu stavbu nebo pozemek úpravami pozemku nebo úpravami stavby na něm zřízené bez toho, že by učinil dostatečné opatření na upevnění stavby nebo pozemku, nesmí nad míru přiměřenou poměrům obtěžovat sousedy hlukem, prachem, popílkem, kouřem, plyny, parami, pachy, pevnými a tekutými odpady, světlem, stíněním a vibracemi, nesmí nechat chovaná zvířata vnikat na sousedící pozemek a nešetrně, popřípadě v nevhodné roční době odstraňovat ze své půdy kořeny stromu nebo odstraňovat větve stromu přesahující na jeho pozemek.
- **§ 131(1)** Neoprávněný držitel je povinen vždy vydat věc vlastníkovi spolu s jejími plody a užitky a nahradit škodu, která neoprávněnou držbou vznikla. Může si odpočítat náklady nutné pro údržbu a provoz věci.

Příklady

Opravňující

§ 131 (2) Neoprávněný držitel si může od věci oddělit to, čím ji svým nákladem zhodnotil, pokud je to možné bez zhoršení podstaty věci.

§ 126 (1) Vlastník má právo na ochranu proti tomu, kdo do jeho vlastnického práva neoprávněně zasahuje; zejména se může domáhat vydání věci na tom, kdo mu ji neprávem zadržuje.

(2) Obdobné právo na ochranu má i ten, kdo je oprávněn mít věc u sebe.

• Kogentní

§136 (1) Vlastnictví věci lze nabýt kupní, darovací nebo jinou smlouvou, děděním, rozhodnutím státního orgánu nebo na základě jiných skutečností stanovených zákonem.

(2) Nabývá-li se vlastnictví rozhodnutím státního orgánu, nabývá se vlastnictví dnem v něm určeným, a není-li určen, dnem právní moci rozhodnutí.

Příklady

- **Dispozitivní**

§ 658 (1) Při půjčce peněžité lze dohodnout úroky.

(2) Při půjčce nepeněžité lze ujednat místo úroků plnění přiměřeného většího množství nebo věci lepší jakosti, zpravidla téhož druhu.

§ 634 (2) Není-li dohodnuto jinak, platí se cena až po skončení díla. Provádí-li se však dílo po částech nebo vyžaduje-li provedení díla značných nákladů, je ten, komu bylo zadáno, oprávněn požadovat již během provádění díla od objednatele přiměřené zálohy.

(1) Není-li výše ceny sjednána smlouvou nebo stanovena zvláštními předpisy, je třeba poskytnout cenu přiměřenou

- **Definiční**

Osoby blízké

§ 116 Osobou blízkou je příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, jestliže by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní.

Domácnost

§ 115 Domácnost tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.

- **Blanketové**

§ 125(1) Zvláštní zákon upravuje vlastnictví k bytům a nebytovým prostorům.

(2) Zvláštní zákon stanoví, které věci mohou být předmětem vlastnictví pouze státu nebo určených právnických osob.

- **Odkazující**

§ 40a Jde-li o důvod neplatnosti právního úkonu podle ustanovení § 49a, § 55, § 140, § 145 odst. 2, § 479, § 589, § 701 odst. 1, § 775 a § 852b odst. 2 a 3 považuje se právní úkon za platný, pokud se ten, kdo je takovým úkonem dotčen, neplatnosti právního úkonu nedovolá. Neplatnosti se nemůže dovolávat ten, kdo ji sám způsobil. Totéž platí, nebyl-li právní úkon učiněn ve formě, kterou vyžaduje dohoda účastníků (§ 40). Je-li právní úkon v rozporu s obecně závazným právním předpisem o cenách, je neplatný pouze v rozsahu, ve kterém odporuje tomuto předpisu, jestliže se ten, kdo je takovým úkonem dotčen, neplatnosti dovolá.

§ 1(2) Občanský zákoník upravuje majetkové vztahy fyzických a právnických osob, majetkové vztahy mezi těmito osobami a státem, jakož i vztahy vyplývající z práva na ochranu osob, pokud tyto občanskoprávní vztahy neupravují jiné zákony.

Působnost právních norem

Je vyjádřením působení právních norem na chování lidí. Nepůsobí právní normy, ale představy o normách!
V užším smyslu jde o působnost :

- ❖ **Osobní působnost** - okruh subjektů
- ❖ **Věcná působnost** - okruh věcí
- ❖ **Teritoriální působnost** - místo, teritorium
- ❖ **Časová působnost** - působení v čase

Osobní působnost právních norem

□ **osobní působnost** = vymezení okruhu subjektů, na něž právní norma dopadá

Varianty

- /vše/obecná
- zvláštní
- výjimečná

obecně vymezená osobní působnost = okruh subjektů nacházejících se na území jurisdikce daného státu

specificky vymezená osobní působnost = zvláštní kategorie adresátů (musí být určena *expresis verbis*)

Zákon č. 40/2009, trestní zákoník

Zásada ochrany a zásada univerzality

- (1) Podle zákona České republiky se posuzuje trestnost mučení a jiného nelidského a krutého zacházení (§ 149), padělání a pozměnění peněz (§ 233), udávání padělaných a pozměněných peněz (§ 235), výroby a držení padělatelského náčiní (§ 236), neoprávněné výroby peněz (§ 237), rozvracení republiky (§ 310), teroristického útoku (§ 311), teroru (§ 312), sabotáže (§ 314), vyzvědačství (§ 316), násilí proti orgánu veřejné moci (§ 323), násilí proti úřední osobě (§ 325), padělání a pozměnění veřejné listiny (§ 348), účasti na organizované zločinecké skupině podle § 361 odst. 2, 3, genocidia (§ 400), útoku proti lidskosti (§ 401), apartheidu a diskriminace skupiny lidí (§ 402), přípravy útočné války (§ 406), použití zakázaného bojového prostředku a nedovoleného vedení boje (§ 411), válečné krutosti (§ 412), perzekuce obyvatelstva (§ 413), plenění v prostoru válečných operací (§ 414), zneužití mezinárodně uznávaných a státních znaků (§ 415), zneužití vlajky a příměří (§ 416) a ublížení parlamentáři (§ 417) i tehdy, spáchal-li takový trestný čin v cizině cizí státní příslušník nebo osoba bez státní příslušnosti, která nemá na území České republiky povolen trvalý pobyt.
-
- (2) Podle zákona České republiky se posuzuje trestnost činu, který byl spáchán v cizině proti občanu České republiky nebo proti osobě bez státní příslušnosti, která má na území České republiky povolen trvalý pobyt, jestliže je čin v místě spáchání činu trestný nebo jestliže místo spáchání činu nepodléhá žádné trestní pravomoci.

užší:

§ 27a odst. 3 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

(3) Zapisuje-li se do obchodního rejstříku organizační složka podniku nebo podnik zahraniční osoby, musí být do sbírky listin uloženy

- a) účetní záznamy týkající se činnosti organizační složky podniku nebo podniku zahraniční osoby, v souladu s povinností jejich kontroly, zpracování a zveřejnění podle právního řádu, jímž se zahraniční osoba řídí; jestliže tato úprava není v souladu s požadavky tohoto zákona a zvláštních právních předpisů, musí být ve sbírce listin uloženy účetní záznamy, které se vztahují k činnosti organizační složky, uvedené v § 27a odst. 2 písm. c),
- b) společenská smlouva, stanovy a obdobné listiny, jimiž byla zahraniční osoba založena, včetně jejich změn a úplného znění,
- c) osvědčení obchodního rejstříku nebo jiné evidence země sídla zahraniční osoby o jejím zápisu do této evidence,
- d) údaj nebo doklad o zatížení majetku společnosti v jiném státě, pokud je platnost zajišťovacího prostředku vázána na jeho uveřejnění.

Věcná působnost právních norem

- **věcná působnost** = vymezení okruhu vztahů, na něž právní norma působí
- **stanovení věcné působnosti** – nejčastěji přímo v právní normě, okruhem skutkových podstat
- **relativně obecně stanovená:**

§ 1 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů:

(2) Občanský zákoník upravuje majetkové vztahy fyzických a právnických osob, majetkové vztahy mezi těmito osobami a státem, jakož i vztahy vyplývající z práva na ochranu osob, pokud tyto občanskoprávní vztahy neupravují jiné zákony.

relativně konkrétně stanovená:

§ 1 zákona č. 199/1994 Sb., o zadávání veřejných zakázek, ve znění pozdějších předpisů:

(1) Zákon upravuje

- a) závazný postup zadavatelů veřejných zakázek směřující k uzavření smluv k jejich provedení (dále jen "zadávání"),
- b) obchodní veřejnou soutěž¹⁾ pro veřejné zakázky a způsob uzavírání smluv k jejich provedení na podkladě výsledků této soutěže,
- c) způsob dohledu nad dodržováním tohoto zákona.

(2) Tento zákon se nevztahuje na

- a) poskytování účelové podpory výzkumu a vývoje podle zvláštního právního předpisu ²⁾ s výjimkou případů, kdy jediným uživatelem výsledků výzkumu a vývoje je Česká republika nebo územní samosprávný celek,
- b) koupi, skladování a prodej zemědělských výrobků a potravin organizované Státním zemědělským intervenčním fondem,⁴⁾
- c) nákup uměleckých historických nebo sbírkových předmětů uskutečňovaných na veřejných dražbách podle zvláštního předpisu a nákup...

Teritoriální působnost

Je vázána na určité teritorium, je rozlišitelná působnost:

- ❖ všeobecná (celorepubliková)
- ❖ lokální (krajská, obecní)
- ❖ výjimečná (zastupitelské úřady – ambasády apod. jsou vyňaty z teritoriální působnosti)

Časová působnost právních norem

časová působnost = vymezení času, v němž je norma účinná

Je třeba rozlišovat mezi:

schválením (podepsáním) normy -----> nezměnitelnost

publikací -----> platnost

doběhnutím legisvakační doby -----> účinnost

Stanovení legisvakační doby:

- výslovným stanovením v posledním paragrafu předpisu
- do 15 dnů od okamžiku publikace
- splynutí platnosti a účinnosti

Ukončení časové působnosti:

- zrušení právní normy derogační klausulí
- výslovné zrušení (derogace)
- zrušení celého předpisu (abrogace)
- zrušení části právního předpisu (obrogace)

Druhy derogačních klausulí:

- generální (obecné vymezení)
- taxativní (konečný výčet)
- generální s demonstrativním výčtem (obecné zrušení s příkladným výčtem)

Působnost právní normy.

VĚCNÁ

- vymezuje věci, vztahy
- skutková podstaty

MÍSTNÍ

- teritorium
- státní občanství
- státní území

ČASOVÁ

- platnost
- účinnost
- derogace
- retroaktivita,
- přežívání starého zákona

OSOBNÍ

- vymezuje subjekty

normy:

1. vnitrostátní
2. mezinárodní
3. evropské

Rozlišování vždy:

- obecná
- zvláštní
- speciální

1. Retroaktivita

- **pravá retroaktivita:** vznik a dosavadní existence právního vztahu se posuzují podle nové úpravy (právní předpis nabývá účinnosti před nabytím platnosti)
- zvláštním typem je **revizní retroaktivita**
- **nepravá retroaktivita:** obsah dříve existujícího právního vztahu se řídí až novou úpravou
- retrospektiva

2. *Přežívání starého zákona do doby účinnosti nového zákona*

Např. ust. Občanského zákoníku:

- § 859

(1) Při dědění se užije práva platného v den smrti zůstavitele; byla-li však závěť zřízena před 1. dubna 1964, posuzuje se její platnost podle dosavadních předpisů.

(2) Dnem 1. dubna 1964 zanikají všechna omezení vyplývající ze svěřeneckého náhradnictví.

(3) Pokud zákon nestanoví jinak, dědí pozůstalý manžel, který žil se zůstavitelem v době jeho smrti ve společné domácnosti, vedle svého podílu nedoplatky zůstavitelovy odměny za práci a opětujících se důchodů až do výše jednoměsíčního příjmu.

- § 860

Podle dosavadních předpisů se až do svého zakončení posuzují lhůty a promlčecí doby, které počaly běžet před 1. dubnem 1964.

Děkuji za pozornost

